

“İQTİSADI İSLAHATLAR” elmi-analitik jurnal

**“AZƏRBAYCAN 2030:
SOSIAL-İQTİSADI
İNKİŞAFA DAİR MİLLİ
PRİORİTETLƏR” VƏ
NƏQLİYYAT
SİSTEMİNİN İNKİŞAF
PERSPEKTİVLƏRİ**

№ 1(6)-2023, səh. 7-14

Aqil Əsədov,
Azərbaycan Respublikası İqtisadi
İslahatların Təhlili və Kommunikasiya
Mərkəzinin şöbə müdiri,
iqtisad elmləri doktoru, dosent

“Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” və nəqliyyat sisteminin inkişaf perspektivləri

Aqil ƏSƏDOV,
İqtisad elmləri doktoru, dosent
Azərbaycan Respublikası İqtisadi İslahatların Təhlili
və Kommunikasiya Mərkəzinin şöbə müdiri

XÜLASƏ

Məqalədə “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” təhlil olunub. Bu sənəddən irəli gələn və nəqliyyat sisteminin qarşısında dayanan vəzifələr aydınlaşdırılıb. Müəllif nəqliyyat və ətraf mühit məsələlərini araşdırıb. Məqalədə “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”, davamlı inkişaf konsepsiyası və mövcud vəziyyətin təhlilinə əsasən nəqliyyat sisteminin inkişaf perspektivləri təklif edilib. Müəllifin fikrincə, infrastruktur təminatın təkmilləş-dirilməsi, beynəlxalq nəqliyyat dəhlizləri boyunca regional nəqliyyat qovşaqlarının fəaliyyətinin təmin olunması, daşıyıcı və sifarişçilərin birgə virtual məkanının formalaşdırılması, tranzit xidmətlərin yaxşılaşdırılması məqsədilə yükləmə-boşaltma əməliyyatlarının mexanikləşdirilməsi, anbar təsərrüfatının inkişafı ölkəmizdə nəqliyyat sisteminin inkişaf perspektivləri kimi nəzərdən keçirilə bilər. Məqalənin sonunda Zəngəzur dəhlizinin perspektivlərinə baxılır, 44 günlük Vətən müharibəsində əldə edilən zəfərin Azərbaycanın nəqliyyat imkanlarını daha da artırdığı bildirilir.

Açar sözlər: *Davamlı inkişaf, nəqliyyat, tranzit, ətrafmühit, TRASECA, Zəngəzur dəhlizi.*

JEL kodu: R40; R49

GİRİŞ

Ölkəmizdə özəl sektorun inkişafına əsaslanan azad bazar iqtisadiyyatına və siyasi reallıqlara söykənən, özünəməxsus qanunauyğunluqlarla səciyyələnən yeni bir mühit yaranmışdır. Artıq milli iqtisadiyyat davamlı inkişaf mərhələsinə keçmiş və iqtisadiyyatın ayrı-ayrı sahələrinin uzunmüddətli rentabelli fəaliyyətini təmin etmək üçün lazımı infrastruktur təminatı formalaşdırılmışdır. Bununla belə, davamlı olaraq təkmilləşdirici tədbirlərin həyata keçirilməsi də zəruridir. “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”in hazırlanması zərurəti də məhz ölkəmizdə dinamik inkişafın təmin olunması, yeni mərhələyə keçid və uzunmüddətli davamlı inkişafa nail olunması ilə bağlıdır. Yeni mərhələ həm iqtisadi göstəricilərlə, həm də 44 günlük Vətən müharibəsində qazanılan tarixi zəfərlə şərtlənir. Uzun illər işğal altında qalan torpaqlarımızın azad edilməsi iqtisadi tərəqqi, xüsusilə qeyri-neft sektorunun inkişafı üçün geniş imkanlar yaradır.

“AZƏRBAYCAN 2030: SOSIAL-İQTİSADI İNKİŞAFA DAİR MİLLİ PRIORITYETLƏR” VƏ NƏQLİYYAT SİSTEMİNİN QARŞISINDA DAYANAN VƏZİFƏLƏR

Yaşıl iqtisadiyyatın, təmiz ətraf mühitin, davamlı inkişaf və yüksək rifahın formalaşdırılması kimi hədəfləri özündə cəmləşdirən “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” nəqliyyat sisteminin də qarşısında mühüm vəzifələr qoyur. İqtisadi inkişaf istiqamətində əldə edilmiş davamlı uğurlar əsas verir ki, Azərbaycan dövləti daha yüksək hədəflərə istiqamətlənmiş məqsədlər müəyyən etsin, bu hədəflərə aparıcı strateji xətti və qarşıda dayanan vəzifələri əvvəlcədən müəyyənləşdirsin və milli təsərrüfatın müxtəlif infrastrukturlarının sistemli fəaliyyətini təmin etsin. Belə infrastruktur sahələrindən biri də milli iqtisadiyyatın inkişafında, cəmiyyətin normal yaşayış və fəaliyyətinin təmin olunmasında aparıcı rol oynayan nəqliyyat sistemidir. Başqa sözlə desək, sosial-iqtisadi inkişaf prioritetlərinin reallaşması bütün sahələrdə yeniliklərin tətbiqini zəruri edir ki, bu da nəqliyyat sistemində də müvafiq addımların atılmasını tələb edir. Hansı ki, bu addımların başlıca məqsədi məhz sosial-

İqtisadi inkişafın prioritetlərində tövsiyə edilən yeni iqtisadi şəraitdə daşınmaların səmərəli təşkilini təmin etməkdir.

Aydındır ki, XXI əsrdə informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) sürətli inkişafı nəticəsində baş verən yeni proseslər ayrı-ayrı milli təsərrüfatların sosial-iqtisadi həyatına da nəzərə çarpacaq şəkildə təsir göstərir. Təbii ki, bütün bunlar qlobal mühitə, beynəlxalq aləmə sürətlə inteqrasiya olunan müstəqil Azərbaycan Respublikasına da aiddir. Qloballaşma və inteqrasiya amilləri milli təsərrüfatların və cəmiyyət həyatının bütün sahələrində cərəyan edən sosial-iqtisadi və siyasi-mədəni proseslərə ciddi təsir edir. Nəticədə milli və regional xüsusiyyətlər ilə qloballaşma və inteqrasiya prosesləri arasında kəskin mübarizə müşahidə olunur. Təbii ki, digər ölkələr kimi, Azərbaycan Respublikasının da öz mənşəyinə, tarixinə, əhatə dairəsinə, yerləşdiyi regiona və s. görə milli, ölkədaxili və regional özəllikləri mövcuddur ki, bu da təsərrüfat və cəmiyyət həyatının ayrı-ayrı sahələrinin idarə olunmasında onların nəzərə alınması, kompleks səmərəli addımların atılması baxımından çox vacibdir. Bu mənada "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər"ə əsaslanaraq müasir dövrü nəqliyyat sisteminin qarşısında dayanan vəzifələr baxımından aşağıdakı kimi xarakterizə edə bilərik [1; 8; 11]:

■ Qloballaşma və inteqrasiya proseslərinin sürətlənməsi milli dövlətlərə və təsərrüfatlara təsirlərin, innovativ yeniliklərin sürətli tətbiqinin intensiv şəkildə güclənməsi ilə müşahidə edilir. Yaxın gələcəkdə ölkələrarası ticarətin daha da yüksək tempə artacağı və daha geniş coğrafiyanı əhatə edəcəyi, qloballaşmanın təsiri ilə regionlar arasında inteqrasiya proseslərinin də güclənəcəyi qaçılmaz bir prosesə çevriləcək, dünyanın vahid iqtisadi orqanizm kimi formalaşması daha da möhkəmlənəcəkdir. Bütün bunlar isə məhz operativ, çevik, yüksək manevretmə qabiliyyətinə malik yeni nəqliyyat sisteminin formalaşdırılmasını zəruri edir.

■ Dünyanın vahid iqtisadi orqanizmə çevrilməsi, ticari proseslərin intensivləşməsi rəqabət mübarizəsini daha da kəskinləşdirəcək, dünya bazarında milli təsərrüfatların mütləq və müqayisəli üstünlüklərindən qaynaqlanan ixtisaslaşma meyilləri güclənəcək, istehsalın texniki-texnoloji təkmilləşməsini, innovasiyaların tətbiqini stimullaşdıran və bununla da qlobal və regional səviyyədə əlavə dəyər artımını təşviq edən rəqabət mühiti formalaşacaqdır. Aydındır ki, rəqabətqabiliyyətlilik iki mərhələdə - istehsal və satış mərhələsində təmin edilir və bu, ümumilikdə istehsalın rəqabət səviyyəsini xarakterizə edir. Nəzərə alsaq ki, satış mərhələsi birbaşa nəqliyyat xidmətləri və daşıma prosesləri ilə əlaqədardır, onda yeni - qeyd edilən tələblərə cavab verən nəqliyyat xidmətlərinin təşkili zəruriliyi aydın olar;

■ Davamlı inkişaf mərhələsi kimi xarakterizə olunan müasir dövrdə dünyanın, eləcə də ayrı-ayrı milli dövlətlərin üzləşdiyi, qlobal və milli təsərrüfatlara güclü təsir edən problemlərdən biri də sürətlənən sənayeləşmə prosesləri nəticəsində ekoloji tarazlığın pozulmasıdır. Təbii ki, Azərbaycan Respublikası üçün də ekoloji problemlər ciddi xarakter daşıyır. Bu səbəbdən müvafiq siyasət tədbirlərinin işlənib hazırlanması, ətraf mühitə zərərli təsirlərin minimumlaşdırılması zəruridir. Bu siyasətin isə mühüm tərkib hissələrindən biri də məhz ekoloji təmiz nəqliyyat sisteminin formalaşdırılmasıdır. Başqa sözlə desək, "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafın Milli Prioritetləri" yeni "Yaşıl nəqliyyat sistemi"nin formalaşdırılmasını bir zərurətə çevirmişdir. "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər"in "Təmiz ətraf mühit və yaşıl "artım" ölkəsi" adlı 5-ci bölməsi də qeyd olunanları bir daha təsdiq edir. Artıq nəqliyyat vasitələrinin sayının çoxalması, ətraf mühitin çirkləndirilməsinin həyat üçün təhlükəli həddə çatması "Yaşıl nəqliyyat sistemi"nin yaradılmasını zəruri edir [1; 5; 8; 9].

NƏQLİYYAT VƏ ƏTRAF MÜHİT: MÖVCUD VƏZİYYƏT

Qeyd edilənlərin təsdiqi kimi statistik araşdırmalar göstərir ki, 2022-ci ildə Azərbaycanda stasionar mənbələrdən və avtomobillərdən atmosfer havasına atılmış çirklə maddələrin həcmi 2021-ci illə müqayisədə 50,4 min ton çoxalaraq ümumilikdə 930,6 min ton təşkil edib. Ümumi tullantıların 83,0 faizi və ya 772,2 min tonu avtomobillərdən atılan tullantıların payına düşüb. Avtomobillərdən atılmış zərərli maddələrin həcmi 6,7 faiz, stasionar mənbələrdən atılmış maddələrin həcmi isə 1,1 faiz artıb. Bütün mənbələrdən atmosfərə atılmış zərərli tullantıların

59,5 faizini karbon oksidi, 25,0 faizini karbohidrogenlər, 12,0 faizini azot oksidi, 0,1 faizini kükürd anhidridi, qalan hissəsini isə digər çirkli maddələr təşkil edib.

Avtomobillərin sayı ilə bağlı Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatlarına görə, son bir ildə Azərbaycanda avtomobillərin sayı 78,5 min ədəd artaraq, 2023-cü ilin əvvəlinə 1645,3 min ədəd təşkil etmişdir. Bütün avtomobillərin 86,3 faizi və ya 1419,9 min ədədi minik avtomobilləridir. Onların da 240,2 min ədədinin buraxılış ili 10 ilədək, 1179,7 min ədədinin buraxılış ili 10 ildən çoxdur. Minik avtomobillərindən 30163 ədədi və ya 2,1%-i hibrid mühərrikli, 570 ədəd və ya 0,04%-i isə elektrik mühərrikli avtomobillərdir. Beləliklə, avtomobillərin elektrik mühərrik sisteminə keçməsi həm yanacaqdan istifadənin minimuma endirilməsinə, həm də atmosferin çirklənməsinin müəyyən qədər qarşısının alınmasına müsbət təsir göstərə bilər [14; 15].

"AZƏRBAYCAN 2030: SOSIAL-İQTİSADI İNKİŞAFA DAİR MİLLİ PRIORITYETLƏR" VƏ NƏQLİYYAT SİSTEMİNİN İNKİŞAF PERSPEKTİVLƏRİ

"Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Priorityetlər"dən də göründüyü kimi, istər daxili, istərsə də beynəlxalq daşımalara dair tələblərin yerinə yetirilməsi üçün çevik, rəqabətqabiliyyətli və ekoloji tələblərə uyğun milli nəqliyyat sisteminin formalaşdırılması zəruri bir məsələ kimi qarşıda dayanır. Milli Priorityetlərdən də göründüyü kimi, iri həcmli yüklərin intensiv şəkildə uzaq məsafələrə daşınması da nəqliyyat sisteminin qarşısında dayanan başlıca məqsəddir. Bütün bunlarla yanaşı, ölkəmizdə həyata keçirilən islahatlara, qəbul edilən proqram və layihələrə, "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Priorityetləri"ə əsaslanaraq yaxın gələcəkdə nəqliyyat sektorunun inkişaf priorityetlərini aşağıdakı kimi qəbul etmək olar [1; 2; 3; 4; 8; 12]:

- milli təsərrüfatın mühüm infrastruktur sahəsi olan yol-nəqliyyat sisteminin tərəqqisi;
- yol-nəqliyyat sisteminin kompleks inkişafı;
- nəqliyyat xidmətlərinin rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi istiqamətində ardıcıl tədbirlərin həyata keçirilməsi;
- ətraf mühit üçün minimum zərərli yanacaqdan istifadə və xidmətlərin ekoloji səmərəliliyi tələblərinin sərtləşdirilməsi;
- təsərrüfatlararası əmtəə mübadiləsinə təmin edən yükdaşımaqlarının və cəmiyyətin sosial tələbatı olan sərnişin daşımaqlarının tarazlı inkişafı;
- nəqliyyat-tranzit potensialından səmərəli istifadə, beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin yük cəlbəediciliyinin artırılması məqsədilə ölkə ərazisində nəqliyyat infrastrukturalarının texniki-texnoloji və regional baxımdan tarazlı inkişafı;
- İntellektual idarəetmənin formalaşdırılması ilə regional nəqliyyat qovşaqları arasında əlaqələrin gücləndirilməsi və qovşaqların fəaliyyətinin aktivləşdirilməsi;
- Azərbaycan ərazisindən keçən nəqliyyat-tranzit xətlərinin və beynəlxalq daşımaqları həyata keçirən nəqliyyat vasitələrinin müasir tələblərə uyğun təkmilləşdirilməsi əsasında milli yol-nəqliyyat sisteminin global kommunikasiya məkanına sürətli inteqrasiyası;
- Karbohidrogen ehtiyatlarının beynəlxalq bazara çıxarılmasında, enerji daşıyıcılarının tranzitində ölkəmizin mövqeyinin gücləndirilməsi. Bu məqsədlə yeni texnika və texnologiyaların tətbiqini gücləndirməklə yükləmə-boşaltma işlərinin mexanikləşdirilməsi, anbar infrastrukturunun inkişaf etdirilməsi zəruridir;
- Azərbaycanın yol-nəqliyyat kompleksinin global nəqliyyat sisteminə inteqrasiyasının gücləndirilməsi məqsədilə TRASECA, Şimal-Cənub, İNOGEYT Proqramlarının tələblərindən irəli gələn infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsinin sürətləndirilməsi;

Qeyd olunanlardan da göründüyü kimi, bütün bunlara daşıma əməliyyatlarını operativ və səmərəli yerinə yetirən, ekoloji cəhətdən müasir tələblərə uyğun nəqliyyat xidmətləri formalaşdırılmadan nail olmaq qeyri-mümkündür. Bu mənada, yeni nəqliyyat sisteminin formalaşması, həm də milli iqtisadiyyatın, milli sənayenin modernləşdirilməsindən irəli gələn bir zərurətdir. Nəzərə alsaq ki, milli iqtisadiyyatın modernləşdirilməsi qarşıya qoyulan, eləcə də "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Priorityetlər"dən irəli gələn bir vəzifədir, onda müasir

nəqliyyat xidmətlərinin formalaşdırılmasını da bu konsepsiyanın tərkib hissəsi kimi qəbul edə bilərik. Təbii ki, çevik və səmərəli nəqliyyat sistemi rəqabətqabiliyyətli milli iqtisadiyyatın mühüm tərkib hissəsidir və rəqabətqabiliyyətliliyin zəruri şərtlərindən biridir. Bu mənada, konsepsiyada qarşıya qoyulmuş məqsəd və vəzifələr, həm də nəqliyyat sisteminin vəzifələri kimi qəbul edilməlidir. Belə ki, nəqliyyat sisteminin inkişaf etdirilməsi məqsədlərini aşağıdakı kimi ümumiləşdirə bilərik. Bu da sistemin sosial-iqtisadi mahiyyətini aydınlaşdırmağa imkan verir [5; 6; 8; 10]:

■ Yük və sərnişin daşıma sifarişlərinin daşıyıcının və sifarişçinin tələbatına uyğun şəkildə yerinə yetirilməsi, istənilən konkret iqtisadi məkanın inkişafı üçün əmtəə dövriyyəsinin sürətləndirilməsi, istehlak məhsulları üzərində nəqliyyat xərclərinin azaldılması, əmtəə dövriyyəsi sistemində inzibati əngəllərin aradan qaldırılması, ayrı-ayrı regional nəqliyyat qovşaqlarının inkişafında tarazlılığın təmin olunması, eləcə də ölkədə vahid nəqliyyat şəbəkəsinin yaradılması, fasiləsiz, keyfiyyətli və təhlükəsiz nəqliyyat xidmətlərinin göstərilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bütün bunlar da inkişaf etmiş nəqliyyat xidmətlərinin formalaşdırılmasını zəruriləşdirir;

■ Ayrı-ayrı regionlar arasında nəqliyyat xidmətləri səviyyəsində diskriminasiyanın aradan qaldırılması məqsədilə sənayenin və bütün əhali təbəqəsinin, o cümlədən ucqar ərazilərdə yaşayan insanların keyfiyyətli nəqliyyat xidmətləri ilə təmin olunması, xidmətlərin kəmiyyət və keyfiyyətinin yüksəldilməsi, nəqliyyat proseslərinin ekoloji mühitə və canlı aləmə mənfi təsirlərinin azaldılması, sahə üzrə ixtisaslı kadr potensialının gücləndirilməsi yaxın hədəflər kimi dəyərləndirilməlidir;

■ Statistik rəqəmlərdən aydındır ki, Azərbaycan Respublikasında son 15 ildə nəqliyyat vasitələrinin sayı 2 dəfədən də çox artmışdır. Bu baxımdan da cəmiyyətdə sürətlə baş verən avtomobilləşmənin yaratdığı əlverişli şəraitdən maksimum faydalanmaqla yanaşı, onun cəmiyyət üçün mənfi nəticələrini, xüsusilə mənfi ekoloji və digər təhlükəsizlik təsirlərini aradan qaldırmağa istiqamətləndirilmiş sistemli tədbirlərin həyata keçirilməsi qarşıda dayanan başlıca məqsədlərdən biridir;

■ Azərbaycan Respublikasının global iqtisadi məkana sürətli və məqsədyönlü inteqrasiyası, xarici ticarətin genişləndirilməsi və s. ölkəmizin yol-nəqliyyat kompleksinin, nəqliyyat-tranzit xidmətləri infrastrukturunun da davamlı olaraq təkmilləşdirilməsini tələb edir. Bu da nəqliyyat sektoru ilə yanaşı, ümumilikdə ölkənin iqtisadi maraqlarından irəli gələn bir məsələdir;

■ Aydındır ki, ölkəmizin ərazisi beynəlxalq nəqliyyat dəhlizləri ilə əhatə edilmişdir. Bu da ölkəmizdə zəngin tranzit potensialının formalaşmasına şərait yaratmışdır. Ona görə də nəqliyyat sisteminin qarşısında duran mühüm məsələlərdən biri də tranzit potensialının verdiyi bütün imkanlardan maksimum səmərəliliklə istifadəyə nail olmaqdır;

■ Milli nəqliyyat sistemi üçün mühüm problemlərdən biri də, ölkə yükdaşıyıcılarının rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi və nəqliyyat xidmətləri ixracının artırılmasıdır. Bu da nəqliyyat sisteminin başlıca məqsədi kimi qəbul edilməlidir;

■ Azərbaycanın yeraltı və yerüstü sərvətlərlə zəngin əlverişli coğrafi-strateji mövqedə yerləşməsi, ölkənin global məkana sürətli inteqrasiyası və s. səbəblərdən xarici amillərin milli təsərrüfatlara təsiri kəskin şəkildə artmışdır. Bu da etibarlı milli təhlükəsizlik sisteminin formalaşdırılmasını tələb edir. Eyni zamanda bu sistemin vacib bir elementi kimi nəqliyyat sektorunun qarşısında da bir sıra yeni tələblər yaranır;

■ Dünyada tələbatların dolğun ödənilməsinə əsaslanan davamlı inkişafın aktuallaşması ölkəmizdə də təbii-iqtisadi resurslardan qənaətlə istifadə, ətraf mühitin mühafizəsi və yaşayış səviyyəsinin yaxşılaşdırılması məqsədilə yol-nəqliyyat kompleksinin fəaliyyətinin və ümumilikdə nəqliyyat siyasətinin davamlı inkişaf konsepsiyasının və bazar iqtisadiyyatının çağırışlarına uyğun qurulmasını tələb edir;

■ Təbii ki, yuxarıda qeyd edilənlər, cəmiyyətin tələbat və zövqündə baş verən sürətli dəyişikliklər daşıma proseslərindən də yan keçmir və bütün bunlar ölkəmizdə də yol-nəqliyyat

kompleksinin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsini və nəqliyyat xidmətlərinin davamlı inkişaf tələblərinə uyğun təşkilini tələb edir. Bunun üçün struktur dəyişikliklərinin davam etdirilməsi ilə özəl daşıyıcı şirkətlərin inkişafının stimullaşdırılması, bazar münasibətlərinə uyğun çevik strukturun formalaşdırılması, yol-nəqliyyat kompleksinin səmərəli fəaliyyətinin təmin olunması və uzunmüddətli dinamik inkişafa nail olunması məqsədilə nəqliyyat növləri arasında korporativ maraqların uzlaşdırılması, nəqliyyat sektorunda əsas fondların davamlı olaraq yenilənməsi bu istiqamətdə müasir dövrün tələblərinə uyğun sürətli texniki-texnoloji yeniləşmə və nəqliyyat xidmətlərinin rəqabətqabiliyyətliliyinin, keyfiyyət səviyyəsinin yüksəldilməsindən ibarətdir [5; 7; 10].

NƏTİCƏ

Təbii ki, qeyd edilənlərin hər biri xüsusi əhəmiyyət kəsb edir və bir məqsədin digərindən fərqləndirilməsi qeyri-mümkündür. Bütün bunlarla yanaşı, məqsədlər sırasında nəqliyyat sektorunun sosial-iqtisadi mahiyyətindən irəli gələn ölkə əhalisinin və milli sənayenin nəqliyyat xidmətlərinə olan tələbatının ödənilməsi səviyyəsinin maksimum yaxşılaşdırılması, daşıma xidmətləri bazarının inkişafı və genişləndirilməsi, inhisarçılığın aradan qaldırılması, sağlam-ədalətli rəqabət mühitinin formalaşdırılması, daşıma xidmətlərinin keyfiyyətinin yüksəldilməsi və s. kimi məsələlər daha mühüm yer tutur. Eyni zamanda nəqliyyat sisteminin inkişafının məqsəd və vəzifələri, davamlı iqtisadi artım mərhələsi ilə uzlaşan, qloballaşma və davamlı inkişaf tələblərindən irəli gələn prioritetlərin reallaşdırılması ilə əlaqədar olub bir sıra məsələləri özündə əhatə edir. Hansı ki, bütün bunlar həm də davamlı inkişaf konsepsiyasından irəli gələn başlıca tələblərdəndir.

44 günlük Vətən müharibəsində əldə edilən zəfər nəqliyyat sisteminin imkanlarını daha da genişləndirmişdir. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə istər yeni inşa olunan hava limanları, istərsə də bərpa edilməkdə olan avtomobil və dəmir yolları, yol ötürücüləri daha çevik xidmətlərin təşkilinə imkan yaradacaqdır. Zəngəzur dəhlizinin istifadəyə verilməsi isə nəinki yerli nəqliyyat xidmətləri üçün, o cümlədən beynəlxalq və tranzit daşınmalar üçün geniş imkanlar yaradacaqdır. Bu baxımdan da ölkəmizin nəqliyyat sistemində əldə olunan zəfərin yaratdığı perspektivlər də nəzərə alınmalıdır. Gələcəkdə işğaldan azad edilmiş rayonlarda da müvafiq nəqliyyat qovşaqlarının olması, yük daşıyıcı ilə sifarişinin görüşə biləcəyi virtual bir ünvanın yaradılması da məqsəduyğun hesab edilir.

ƏDƏBİYYAT

1. "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər"
<https://president.az/az/articles/view/50474>
2. Azərbaycan Respublikasının Nəqliyyat Sektorunun İnkişafı Strategiyası
<https://silo.-tips/download/azrbaycan-respublikasnn-nqliyyat-sektorunun-nkiaf-strategiyas>
3. Azərbaycan Respublikasında nəqliyyat sisteminin inkişafına dair (2006-2015-ci illər) Dövlət Proqramı
4. Azərbaycan Respublikasında avtomobil yolları şəbəkəsinin yeniləşdirilməsi və inkişafına dair Dövlət Proqramı (2006-2015-ci illər)
5. "Azərbaycanda nəqliyyat və turizm sektorlarının davamlı inkişafı: problemlər və perspektivlər". Kol. monoqrafiya. Bakı, "Avropa" nəşr., 2011, 238 səh.
6. Əliyev E.Ə. "Bakı şəhərində hərəkətin təhlükəsizliyinə təsir edən amillər və onların aradan qaldırılması yolları" // E.Ə.Əliyev. "Nəqliyyat hüququ" elmi-təcrübi, publisistik jurnal, Bakı, 2006, №2, səh.25-31.

7. Əsədov A.M. "Avtomobil nəqliyyatı ilə daşıma xidmətləri göstərən təsərrüfat subyektlərinin rəqabət qabiliyyətliliyi". "İqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi yolları", SDU, 2017, oktyabr, səh.20-21;
8. Əsədov A.M. "Azərbaycan Respublikasında yeni nəqliyyat sisteminin formalaşması və davamlı inkişafı: elmi-nəzəri əsasları və perspektivləri". Bakı: Monoqrafiya, 2013, "Avropa" nəşr., 352 səh.
9. Novruzov V., Allahverdiyev H. Və b. "Heydər Əliyev və Azərbaycan iqtisadiyyatı". Bakı, Azərnəşr, 1998, 388 səh.
10. Rzayev A.Y. "Beynəlxalq nəqliyyat əməliyyatları". Bakı: "İqtisad Universiteti" nəşriyyatı, 2020, 514 səh.
11. Асадов А.М. «Экологические проблемы создаваемые в транспорте и пути их решения». «Современные проблемы экологии и устойчивое развитие общества», Материалы между. научно-практическая конференция, Казахстан, 30.09.2014-01.10.2014, стр.40-43
12. Əsədov A.M. "Heydər Əliyev və Azərbaycanın nəqliyyat strategiyası". 15.02.2023, https://azertag.az/xeber/Heyder_Aliyev_ve_Azerbaycanin_neqliyyat_strategiyasi___MAQ_ALA-2490545
13. Hacızadə Y. "Zəfərə aparın yol"
https://azertag.az/xeber/Zefere_aparan_yol-1923424
14. <https://unikal.az/news/373596/azerbaycanda-buraxilis-ili-10-ildən-cox-olan-masinlarin-sayi-aciqlandi>
15. Atmosfer havasına atılan zərərli maddələr haqqında
<https://stat.gov.az/news/index.php?lang=az&id=5471>

"AZERBAIJAN 2030: NATIONAL PRIORITIES FOR SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT" AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE TRANSPORT SYSTEM

Agil ASADOV

SUMMARY

The article was analyzed "Azerbaijan 2030: National Priorities for socio-economic development". The tasks arising from this document and facing the transport system have been clarified. The author researched transportation and environmental issues. In the article "Azerbaijan 2030: National Priorities for socio-economic development", the concept of sustainable development and the development prospects of the transport system based on the analysis of the current situation were proposed. According to the author, improvement of infrastructure provision, ensuring the operation of regional transport hubs along international transport corridors, formation of a joint virtual space of carriers and customers, mechanization of loading and unloading operations in order to improve transit services, development of warehousing can be considered as the development prospects of the transport system in our country. At the end of the article, the prospects of the Zangezur corridor are considered, and it is stated that the victory achieved in the 44-days war of the Motherland further increased the transport capabilities of Azerbaijan.

Key words: *Sustainable development, transport, transit, environment, TRASECA, Zangezur corridor, etc.*

**«АЗЕРБАЙДЖАН 2030: НАЦИОНАЛЬНЫЕ ПРИОРИТЕТЫ СОЦИАЛЬНО-
ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ» И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ
ТРАНСПОРТНОЙ СИСТЕМЫ**
Агиль АСАДОВ

РЕЗЮМЕ

В статье анализируется «Азербайджан 2030: Национальные приоритеты социально-экономического развития». Уточнены задачи, вытекающие из этого документа и стоящие перед транспортной системой. Автор исследовал вопросы транспорта и окружающая среда. В статье были предложены перспективы развития транспортной системы на основе анализа «Азербайджан 2030: Национальные приоритеты социально-экономического развития», концепция устойчивого развития и текущей ситуации. По мнению автора, совершенствование инфраструктурного обеспечения, обеспечение работы региональных транспортных узлов на международных транспортных коридорах, формирование единого виртуального пространства перевозчиков и клиентов, механизация погрузочно-разгрузочных работ в целях повышения качества транзитных услуг, развитие складского хозяйства, и т. д. можно рассматривать как перспективы развития транспортной системы нашей страны. В конце статьи рассматриваются перспективы Зангезурского коридора и констатируется, что победа, достигнутая в 44-дневной войне Родины, еще больше повысила транспортные возможности Азербайджана.

Ключевые слова: Устойчивое развитие, транспорт, транзит, окружающая среда, ТРАСЕКА, Зангезурский коридор

Məqalə redaksiyaya daxil olub: 11.03.2023

Çara qəbul olunub: 14.04.2023